

מדינה האוכלת את יושביה ...ואת שטרותיה

מאט: פנחס בר-זאב

בעלון הקודם שיצא לאור כחודש לפני פרסום הידיעה כי בנק ישראל ינפיק שטר של 20 ש"ח שיциין באופן צנווע ביוטר את 60 שנים עצמאותנו, סיפרנו כיצד תאילנד חגגה פעמיים יום הולדת 60 עם שתי הנפקות של שטר בערך 60 באהט, בהחלט מספר חריג.

הנפקת מטבעות ושטרות בעלי ערכיים לא-סטנדרטיים אינה תופעה נדירה. באחת המהדורות הקודומות של עלון זה קראו על שטרות בעריכים שמתחללים עם 3 (3 וכו'). ברית המועצות נגאה להנפיק מטבעות של 3 ו-15 קופקות, ובבריטניה – לפניו המעבר לשיטה העשרונית – היו במחוזור מטבעות של 3 ו-6 פニー (sixpence, threepence). אלומ, מדינה אחת, בורמה (כיום מיאנמר), הרחיקה לכת והחלטה ביום בהיר אחד לשנות את חוקי השיטה העשרונית, לבטל סידרת שטרות ללא פיצוי למחזיקים בהם ולהכנסיס למחוזור שטרות חדשים עם ערכיים מאוד חריגים. מעט מאוד ידוע על ההיסטוריה הטעסומית של בורמה, הנחשבת לאחת המדינות המஸגורות ביותר בעולם (אולף פרט לצפון-קוריאה).

בורמה (שם מלא: Union of Burma) זכתה בעצמאות מבריטניה ב-1948, אך השטרות הראשונים של הבנק המרכזי, Union Bank of Burma, הנקובים במטבע הלאומי Kyat (היגי נכון: צ'יאט) הונפקו רק ב-1953. ב-1962 אירעה הפיכה צבאית, כתוצאה מכך עלה שלטונו הרטכ"ל נה-וין Ne Win, שהנהיג משטר עריצות – ראשית צבאי ולאחר מכן – עד 1988. ב-1965 הונפקה סידרת שטרות שנייה, כאשר שם הבנק המרכזי שונה ל-Peoples Bank of Burma. בשנת 1972, עם הנפקת סידרת שטרות חדשה נוספת, שוב שונה שמו של הבנק המרכזי, הפעם ל-Union of Burma Bank. ב-1988 שוב נureka הפיכה ועלתה שלטונו כתצבאית המחזיקה בשלטונו עד היום. ב-1989 שינתה בורמה רשמית את שמה ל-מייאנמר (Union of Myanmar), ובשנת 1994 הושלמה הנפקת סידרת שטרות חדשה על ידי Central Bank of Myanmar, שמו של הבנק המרכזי עד עצם היום הזה. השינוי המוניטרי האחרון אירע ב-2004, כשהונכשה למחוזור סידרת שטרות בעלי מידות מוקטנות וACHEDOT.

אלומ, התההפות המוניטריות הגדלות ביוטר התרחשו בין השנים 1985 ו-1987. בנובמבר 1985 הורה השליט נה-וין אישית על ביטול ללא התרעה מוקדמת של שטרות ה-25, 50 ו-100 צ'יאט, כשאזורתי בורמה הורשו להחליף רק כמויות מזעריות בבנק המרכזי ולתקופה קצרה בלבד, כאשר הגבולות הבשתתיים של המדינה היו סגורים. כתוצאה מכך 75% מהשטרות הישנים שהיו במחוזור – חלקם בידיהם של סוחרים תאילנדים – איבד את ערכו בין לילה.

השטר היחיד שהחליף את שלושת השטרות הנ"ל הונפק מאוחר יותר באותו חודש וערך הנומיינלי היה... 75 צ'יאט (P#65). מדוע? על כך ניתן רק לנחש, אך שני פרטי מעניינים ידועים לנו: השលיט הכל-יכול נה-וין היה מאמין גדול בגימטריה (numerology). לפי הגירסה הרשמית הוא נולד ב-1910. חישוב פשוט מגלה כי נה-וין

חג'ב-1985 את יום הולדתו-75. מזל טוב! מודע לא לציין אירוע חגיגיה זה עם הנפקת שטר בערך 75 צ'יאט? באוגוסט 1986 הנפיק הבנק המרכזי שטרות נספחים בערכים 15 ו-35 צ'יאט (P#62, 63). עקב קשיים כלכליים החליטו הבנק המרכזי בספטמבר 1987 לבטל לאלטר את הערכים 75 ו-35 צ'יאט (וגם השטר הישן של 25 צ'יאט), ללא כל אפשרות של המרה, גם הפעם תוך סגירת גבולות המדינה. ומה בא במקרה השטרות שהפכו לפיסות נייר ללא כל ערך? שטרות בערכים 45 ו-90 צ'יאט (P#64, 66)! עתה היו במחוז שטרות של 15, 45 ו-90 צ'יאט בלבד. לא צריך להיות מתמטיקי כדי לראות שככל הערכים שהיו או הילך חוקי בבורמה מתחלקים ב-90. לפי ידיעות לא-רשמיות ביקור מודיעינונה וין זמן قادر לפנוי-כן אצל אסטרולוג (או אסטרולוגיה) שניבא לו אריכות ימים לפחות עד גיל 90, אם יבצע לאלטר שינוי מוניטרי זה.

מורשתו הטענית של נה וין לא החזיקה מעמד זמן רב. עקב שינוי שמה של בורמה ל-מיאנמר ב-1989, והחול זמן קצר לאחר מכן בהחלפת השטרות שהונפקו בתקופתו לשטרות בערכים עשרוניים, וכבר ב-1990 הוחל בהנפקת הסידרה החדשה של הבנק המרכזי של מיאנמר שהושלמה ב-1994. האם התממשה נבואה האסטרולוגי של נה וין? השליט לשעבר של בורמה מת בשנת 2002 בשיבה טובה, בגיל 92...